

**HOẠT ĐỘNG TƯ VẤN PHÁP LUẬT CHO PHẠM NHÂN
- THỰC TIỄN TẠI TRẠI GIAM BÌNH ĐIỀN
Ở TỈNH THỪA THIÊN HUẾ**

LÝ NAM HẢI*

Ngày nhận bài: 02/03/2018

Ngày phản biện: 09/03/2018

Ngày đăng bài: 31/03/2018

Tóm tắt:

Trong công tác phổ biến, giáo dục pháp luật cho phạm nhân hiện nay, được thực hiện bởi các cán bộ trại giam hoặc các tổ chức xã hội, tổ chức chính trị - xã hội phối hợp thực hiện, có rất nhiều hình thức được triển khai một cách đa dạng như: phổ biến pháp luật, tuyên truyền pháp luật, giảng dạy pháp luật... Tuy nhiên, các hình thức trên do nhiều nguyên nhân chủ quan và khách quan đã dẫn bộc lộ nhiều hạn chế. Từ đó, hiệu quả của công tác giáo dục pháp luật không cao, mang tính đại trà, không đáp ứng được nhu cầu pháp lý của phạm nhân. Chính vì vậy, trong bài viết này, tác giả sẽ phân tích một vài vấn đề lý luận và thực tiễn trong hoạt động tư vấn pháp luật tại các trại giam ở Việt Nam, thông qua thực tiễn và dẫn chứng từ trại giam Bình Điền tại tỉnh Thừa Thiên Huế. Qua đó, góp phần làm đa dạng các vấn đề lý luận trong hoạt động phổ biến, giáo dục pháp luật cho phạm nhân tại Việt Nam.

Từ khóa:

Phổ biến pháp luật, giáo dục, phạm nhân.

Abstract:

These days, the legal popularization for prisoners can be conducted by prison officers or social organizations via various measures of educating and propagating. However, those measures are gradually exposing their disadvantages such as limiting the number of beneficiary groups, failing to classify subjects sharing the same concerns and to solve legal problems for specific individuals,...leading to the inefficiency of legal popularization and education. Through this article, the author analyzes several theoretical and practical matters in the application of legal consultancy model in Vietnam's prisons, which contribute to diversify the field of legal popularization and education for prisoners.

Keywords:

Legal popularization, education, prison.

1. Khái niệm và đặc điểm tư vấn pháp luật cho phạm nhân

1.1. Khái niệm tư vấn pháp luật cho phạm nhân

Theo Từ điển tiếng Việt, “Tư vấn là góp ý kiến về một vấn đề được hỏi, nhưng không có

---

* ThS., Giảng viên Khoa luật Hành chính, trường Đại học Luật, Đại học Huế; Email: namhaidhh@gmail.com

quyền quyết định”¹. Theo Từ điển Luật học, “Tur vấn pháp luật là hoạt động của người có chuyên môn về pháp luật được hỏi ý kiến để tham khảo khi giải quyết, quyết định công việc”².

Theo Điều 3, Thông tư số 01/2010 của Bộ Tư pháp quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Nghị định 77/2008/NĐ-CP ngày 16/7/2008 của Chính phủ về tư vấn pháp luật, thì tư vấn pháp luật được hiểu là *“Hoạt động hướng dẫn, giải đáp pháp luật, tư vấn, cung cấp ý kiến pháp lý, cung cấp các văn bản và thông tin pháp luật, đại diện ngoài tổ tụng cho người được tư vấn pháp luật để thực hiện các công việc liên quan đến pháp luật”³.*

Hiện nay, có nhiều cách hiểu và định nghĩa khác nhau về tư vấn pháp luật nói chung và tư vấn pháp luật cho phạm nhân nói riêng. Tuy nhiên, với đặc điểm chủ thể và đối tượng tư vấn đặc thù, khái niệm tư vấn pháp luật cho phạm nhân mang những đặc điểm riêng, từ góc độ lý luận và thực tiễn, thông qua việc nghiên cứu một số khái niệm, quan điểm của nhiều học giả nghiên cứu về hoạt động tư vấn pháp luật cho phạm nhân, tác giả bài viết xin đưa ra hai cách hiểu sau:

Cách hiểu thứ nhất, *“Tur vấn pháp luật cho phạm nhân được hiểu là việc giải đáp pháp luật, hướng dẫn cho phạm nhân xử sự đúng pháp luật; cung cấp dịch vụ pháp lý giúp cho phạm nhân thực hiện và bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình”.*

Với cách hiểu này, hoạt động tư vấn pháp luật cho phạm nhân không chỉ bao gồm việc chuyển tải nội dung của một điều luật, một văn bản pháp luật, hoặc cung cấp thông tin về những quy định pháp luật có liên quan mà còn là việc sử dụng kiến thức pháp luật và kinh nghiệm của các chuyên gia pháp luật. Như vậy, người thực hiện tư vấn phải sử dụng các kiến thức pháp luật chuyên sâu của mình để đưa ra một lời khuyên, giúp phạm nhân có một hướng giải quyết đúng đắn.

Cách hiểu thứ hai, *“Tur vấn pháp luật cho phạm nhân là tiến trình tương tác giữa người tư vấn và phạm nhân, trong đó, người tư vấn sử dụng kiến thức pháp luật và kỹ năng nghề nghiệp để giải đáp giúp phạm nhân thấu hiểu và tự giải quyết các vấn đề của mình”.*

Với cách hiểu này, thì tư vấn pháp luật cho phạm nhân phải trải qua một tiến trình gồm các bước, tùy thuộc vào các điều kiện khách quan, chủ quan như: không gian, thời gian, các quy định của trại giam, trình độ nhận thức của phạm nhân,... tư vấn viên sẽ quyết định hình thức và phương pháp tư vấn, ngoài các kiến thức pháp luật chuyên sâu liên quan đến các vấn đề pháp lý thì người tư vấn phải sử dụng các kỹ năng tư vấn pháp luật, áp dụng linh hoạt và phù hợp cho từng đối tượng cụ thể.

1.2. Đặc điểm tư vấn pháp luật cho phạm nhân

Khác với các đối tượng tư vấn pháp luật khác trong xã hội, phạm nhân là những người đang chấp hành án phạt tù, đang chịu sự quản thúc, giáo dục, cải tạo của các trại giam, bị tước

¹ Xem: *Từ điển Tiếng Việt*, Viện ngôn ngữ học, NXB Từ điển Bách khoa, 2010.

² Xem: *Từ điển Luật học*, Viện Khoa học pháp lý - Bộ Tư pháp, NXB Từ điển Bách khoa, 2006.

³ Xem: Điều 3, Thông tư số 01/2010/BTP, 2010.

một số quyền công dân nên đây là đối tượng đặc thù. Với đối tượng tư vấn đặc thù, được thực hiện trong một môi trường đặc thù (trại giam), vì vậy tư vấn pháp luật cho phạm nhân mang những đặc điểm đặc thù sau:

Thứ nhất, về hình thức, tư vấn pháp luật cho phạm nhân là quá trình tương tác liên tục giữa phạm nhân và người tư vấn, cho dù hình thức tư vấn là gián tiếp hay trực tiếp thì quá trình này vẫn được thực hiện liên tục, thường xuyên, đảm bảo liên lạc, cung cấp thông tin cần thiết, quá trình này gọi là tương tác hai chiều, người tư vấn có thể sử dụng nhiều phương pháp tương tác khác nhau để tiếp nhận thông tin từ phạm nhân như phương pháp phỏng vấn, phương pháp phân tích vấn đề, phương pháp lắng nghe chủ động...

Thứ hai, về thời gian, tư vấn pháp luật cho phạm nhân là một tiến trình tương tác trong một khoảng thời gian không cố định, không chỉ tư vấn một lần, mà có thể tư vấn vài lần, quá trình “chăm sóc pháp lý” này tùy thuộc vào vấn đề, tình tiết vụ việc đơn giản hay phức tạp mà phạm nhân gặp phải để xác định thời gian tư vấn. Ngoài ra, còn tùy thuộc vào khả năng tiếp nhận nhanh hay chậm của phạm nhân, người tư vấn sẽ xác định có tiến trình phù hợp.

Thứ ba, về kiến thức, tư vấn pháp luật cho phạm nhân phải do người có kiến thức pháp luật thực hiện, được gọi là các tư vấn viên pháp lý hoặc trợ giúp viên pháp lý, từ các thông tin tiếp nhận được của phạm nhân, người tư vấn thu thập những thông tin cần thiết, đối chiếu với các văn bản quy phạm pháp luật mà mình nắm bắt, từ đó giải đáp các thắc mắc của phạm nhân. Theo quy định tại Điều 18, Nghị định 77/2008/NĐ-CP của Chính phủ về Tư vấn pháp luật thì người thực hiện tư vấn pháp luật bao gồm: “*Tư vấn viên pháp luật, luật sư hành nghề với tư cách cá nhân làm việc theo hợp đồng cho Trung tâm Tư vấn pháp luật, cộng tác viên tư vấn pháp luật*”⁴.

Thứ tư, về kỹ năng, tư vấn pháp luật cho phạm nhân phải do người có kỹ năng tư vấn pháp luật thực hiện, có kinh nghiệm thực hành nghề nghiệp, người tư vấn sẽ phải sử dụng tất cả các kỹ năng cần thiết để tiếp nhận thông tin như kỹ năng lắng nghe chủ động, kỹ năng phỏng vấn, kỹ năng xử lý thông tin... Qua đó, sàng lọc, đối chiếu, phân tích sự chính xác của các thông tin tiếp nhận, và cuối cùng là sử dụng kỹ năng giải quyết vấn đề pháp lý để giải đáp các thắc mắc của phạm nhân. Các yêu cầu đối với tư vấn viên pháp luật được quy định tại Điều 19, Nghị định 77/2008/NĐ-CP của Chính phủ về Tư vấn pháp luật: “*Có năng lực hành vi dân sự đầy đủ, có phẩm chất đạo đức tốt, không phải là người đang bị truy cứu trách nhiệm hình sự hoặc bị kết án mà chưa được xóa án tích, có bằng cử nhân luật và thời gian công tác pháp luật từ ba năm trở lên*”⁵.

Thứ năm, về kết quả, sản phẩm cuối cùng của quá trình tư vấn là các giải đáp, hướng dẫn cụ thể, cung cấp thông tin cho phạm nhân thấu hiểu, hỗ trợ văn bản pháp lý. Từ đó, phạm nhân có thể tự bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của mình, kết quả tư vấn sẽ là tiêu chí đánh giá hiệu quả của việc sử dụng kiến thức, phương pháp, kỹ năng của người tư vấn.

---

⁴ Xem: Nghị định 77/2008/NĐ-CP ngày 16/07/2008 của Chính phủ về Tư vấn pháp luật.

⁵ Xem: Nghị định 77/2008/NĐ-CP ngày 16/07/2008 của Chính phủ về Tư vấn pháp luật.

2. Chủ thể, đối tượng của tư vấn pháp luật cho phạm nhân

2.1. Về chủ thể tư vấn pháp luật cho phạm nhân

Chủ thể chính của hoạt động tư vấn pháp luật cho phạm nhân là các cán bộ làm công tác giáo dục tại các trại giam và các chủ thể phối hợp tư vấn theo quy định của pháp luật.

Đối với chủ thể là các cán bộ làm công tác giáo dục tại các trại giam, chủ thể này được chia thành tổ, được đào tạo, bồi dưỡng về kiến thức pháp luật và có kỹ năng tư vấn ban đầu. Tuy nhiên, chủ thể này vẫn chưa đáp ứng được nhu cầu pháp lý của phạm nhân do kiến thức pháp lý chuyên sâu còn hạn chế, kỹ năng tư vấn pháp luật chưa đa dạng, thực hiện kiêm nhiệm nhiều công việc và phương pháp, hình thức tư vấn chưa đúng quy trình. Ví dụ: “Thực tiễn tại trại giam Bình Điền - Thừa Thiên Huế, tổ giáo dục pháp luật, giáo dục công dân bao gồm 07 cán bộ, trong đó đa phần tốt nghiệp các trường cảnh sát, kiến thức pháp luật và kỹ năng tư vấn pháp luật chưa được đào tạo chuyên sâu, đảm nhiệm giáo dục pháp luật cho số lượng phạm nhân lớn (hơn 2.000 phạm nhân)”⁶.

Đối với chủ thể phối hợp tư vấn “*Giám thị trại giam, trại tạm giam, Thủ trưởng Cơ quan thi hành án hình sự Công an cấp huyện có thể mời cán bộ của ngành Tư pháp, Giáo dục và Đào tạo, Hội Luật gia, Hội Liên hiệp Thanh niên, trường Đại học, Trung tâm Phòng, chống HIV/AIDS, Trung tâm tư vấn việc làm, các doanh nghiệp hoặc các cơ quan chức năng khác đến tư vấn cho phạm nhân. Những người thuộc Cơ quan Nhà nước, tổ chức xã hội đến tư vấn cho phạm nhân phải được lãnh đạo cơ quan, tổ chức đó giới thiệu đến làm việc bằng văn bản và được Giám thị trại giam, trại tạm giam, Thủ trưởng cơ quan thi hành án hình sự Công an cấp huyện đồng ý bố trí tư vấn cho phạm nhân*”⁷ (Khoản 2, Điều 14). Các chủ thể này là những các nhân, tổ chức được đào tạo kiến thức pháp lý chuyên sâu, có kỹ năng tư vấn và phương pháp truyền đạt mang hiệu quả cao, đáp ứng được nhu cầu pháp luật cho phạm nhân. Tuy nhiên, do hiện nay Nhà nước chưa có cơ chế, chính sách cho các cá nhân, tổ chức này khi tham gia tư vấn cho phạm nhân, nên các hoạt động mang tính chất “mùa vụ”, ngắn hạn, mang tính chất từ thiện nhiều hơn là công việc.

2.2. Đối tượng của hoạt động tư vấn pháp luật cho phạm nhân

Theo quy định tại Điều 28 Luật Thi hành án hình sự, trong quá trình chấp hành án phạt tù, *phạm nhân phải được học pháp luật, giáo dục công dân và được học văn hoá, học nghề*. Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật năm 2012 dành Điều 21 để quy định về *phổ biến, giáo dục pháp luật cho người đang chấp hành hình phạt tù*, người đang bị áp dụng biện pháp đưa vào trường giáo dưỡng, cơ sở giáo dục bắt buộc, cơ sở cai nghiện bắt buộc.

Căn cứ vào văn bản pháp lý hiện hành, thì đối tượng của hoạt động tư vấn pháp luật cho phạm nhân chia thành hai nhóm đối tượng: thứ nhất là phạm nhân đang chấp hành án phạt tù nói chung, thứ hai là phạm nhân sắp chấp hành xong án phạt tù. Quyền được giáo dục, tư vấn

⁶ Xem: Lý Nam Hải, “Hoạt động giáo dục, tư vấn pháp luật cho Phạm nhân tại trại giam Bình Điền từ 2013 - 2015”, Đề tài khoa học cấp Trường Đại học Luật, Đại học Huế 2015.

⁷ Xem: Khoản 2, Điều 9, Khoản 2, Điều 14 Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an.

pháp luật của hai đối tượng này được pháp luật quy định tại Thông tư liên tịch số 02/2012/TTLT-BCA-BQP-BTP-BGDĐT ngày 6/2/2012 hướng dẫn việc tổ chức dạy văn hóa, giáo dục pháp luật, giáo dục công dân, phổ biến thông tin thời sự, chính sách và thực hiện chế độ sinh hoạt, giải trí cho phạm nhân và Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an quy định về giáo dục và tư vấn cho phạm nhân sắp chấp hành xong án phạt tù.

3. Nội dung, phương pháp và quy trình tư vấn pháp luật cho phạm nhân

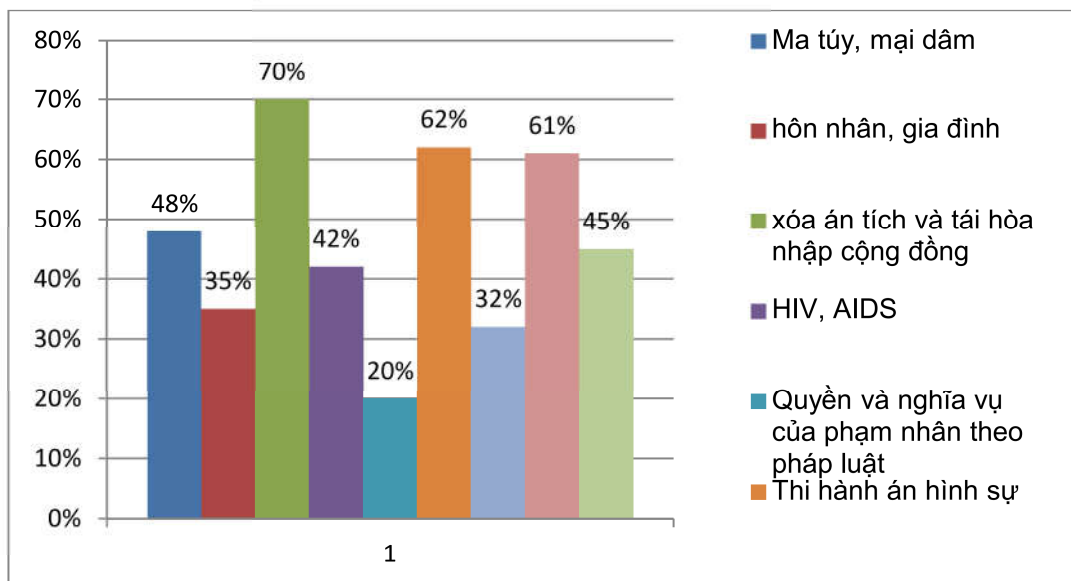
3.1. Về nội dung tư vấn pháp luật cho phạm nhân

Về nội dung tư vấn pháp luật cho, các quy định của pháp luật hiện hành ưu tiên cho các đối tượng sắp mãn hạn tù, các phạm nhân được cung cấp kiến thức, định hướng và nâng cao khả năng tự giải quyết những khó khăn, vướng mắc trong quá trình chấp hành án, tái hòa nhập cộng đồng. Căn cứ vào Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an, đối với phạm nhân sắp mãn hạn tù, nội dung tư vấn pháp luật bao gồm:

“Tư vấn pháp luật, tâm lý, tình cảm, hôn nhân, gia đình, sức khỏe, phòng, chống ma túy, HIV/AIDS và các tệ nạn xã hội.

Tư vấn, hỗ trợ về các thủ tục hành chính như: Đăng ký thường trú, tạm trú, thông báo lưu trú, khai báo tạm vắng; cấp, đổi giấy Chứng minh nhân dân; các thủ tục vay vốn, đăng ký kinh doanh, học nghề và các vấn đề khác có liên quan.

Tư vấn về lao động, việc làm, sử dụng các ngành nghề đã được học, bảo hiểm xã hội và các vấn đề khác có liên quan”⁸.

Biểu đồ 1. Nhu cầu tư vấn pháp luật cho phạm nhân tại trại giam Bình Điền tại tỉnh Thừa Thiên Huế năm 2015

Nguồn: Trung tâm Thực hành luật, Trường Đại học Luật, Đại học Huế năm 2015

⁸ Xem: Điều 12, Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an.

3.2. Về phương pháp tư vấn pháp luật cho phạm nhân

Về phương pháp tư vấn pháp luật cho phạm nhân, có thể thực hiện theo phương pháp tư vấn trực tiếp hoặc gián tiếp, phương pháp tư vấn cá nhân hay nhóm phạm nhân có cùng nội dung liên quan. Phương pháp tư vấn pháp luật cho phạm nhân được thực hiện do trại giam tổ chức hoặc các trường Đại học, các tổ chức chính trị - xã hội, tổ chức xã hội - nghề nghiệp phối hợp với trại giam thực hiện. Các phương pháp tư vấn được thực hiện bởi các trại giam, căn cứ theo Điều 13, Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an bao gồm:

“Các trại giam, trại tạm giam, cơ quan thi hành án hình sự Công an cấp huyện tổ chức cho phạm nhân trực tiếp trình bày, đăng ký tư vấn, ghi phiếu nêu các nội dung cần được tư vấn hoặc chủ động phát hiện các vướng mắc cần được tư vấn của phạm nhân, từ đó phân công cán bộ có hiểu biết về các lĩnh vực để tư vấn trực tiếp cho phạm nhân. Có thể tư vấn cho từng cá nhân, nhóm hoặc tập thể đồng người có cùng nội dung tư vấn.

Việc tổ chức tư vấn riêng phải được thực hiện trong các phòng tư vấn. Các trại giam, trại tạm giam, Cơ quan thi hành án hình sự Công an cấp huyện cần bố trí phòng tư vấn có trang bị bàn ghế làm việc và các phương tiện cần thiết phục vụ cho việc tư vấn. Sau mỗi lần tư vấn, cán bộ tư vấn phải ghi chép, theo dõi và đánh giá, báo cáo với lãnh đạo trực tiếp về kết quả thực hiện”⁹.

Các trường Đại học, các tổ chức xã hội, tổ chức chính trị - xã hội căn cứ theo điều kiện của đơn vị và kế hoạch hoạt động tư vấn sẽ tiến hành thực hiện hoạt động tư vấn bằng các phương pháp tư vấn trực tiếp hoặc gián tiếp, tư vấn theo cá nhân hay nhóm đối tượng. Đối với phương pháp tư vấn trực tiếp, phạm nhân hay nhóm phạm nhân được trực tiếp gặp cán bộ tư vấn và trình bày các vấn đề pháp lý gặp phải, từ đó cán bộ tư vấn sẽ vận dụng kiến thức và kỹ năng giải quyết vấn đề cho phạm nhân, nhóm phạm nhân. Đối với phương pháp tư vấn gián tiếp, các câu hỏi của phạm nhân sẽ được tiếp nhận thông qua hộp thư lưu động hoặc tập hợp gửi qua cán bộ quản giáo, các câu hỏi này sẽ được sàng lọc, xử lý, phân tích và giải đáp, sau đó sẽ chuyển về cho phạm nhân sau khi có sự kiểm tra, xét duyệt của trại giam.

3.3. Quy trình tư vấn pháp luật cho phạm nhân - Thực tiễn tại Trại giam Bình Điền ở tỉnh Thừa Thiên Huế do Trường Đại học Luật, Đại học Huế thực hiện

Hiện nay, chưa có một văn bản pháp lý cụ thể nào quy định về quy trình tư vấn pháp luật cho phạm nhân, ngoài các phương pháp, hình thức tư vấn được quy định theo Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an thì các trại giam, các tổ chức xã hội, tổ chức chính trị xã hội thường chủ động trong việc lựa chọn quy trình sao cho phù hợp với các điều kiện thực tiễn của các trại giam. Để làm rõ hơn về quy trình tư vấn pháp luật cho phạm nhân, tác giả xin đưa ra quy trình tư vấn của Trường Đại học Luật, Đại học Huế với tư cách là đơn vị phối hợp thực hiện tư vấn tại Trại giam Bình Điền tại tỉnh Thừa Thiên Huế.

⁹ Xem: Điều 13, Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an.

Quy trình tư vấn pháp luật cho phạm nhân tại Trại giam Bình Điền do trường Đại học Luật, Đại học Huế trực tiếp lên kế hoạch và triển khai qua nhiều bước, lồng ghép với chương trình giảng dạy, tuyên truyền pháp luật, đảm bảo tính chặt chẽ, khoa học, phù hợp với các điều kiện và nguồn lực của nhà trường và trại giam. Do phạm nhân trong mỗi chương trình giáo dục pháp luật có số lượng lớn (200 phạm nhân), hoạt động giáo dục pháp luật thường được chia thành hai phần: Phần giảng dạy, tuyên truyền và phần tư vấn. Đối với phần tư vấn pháp luật, do nhu cầu pháp lý của phạm nhân là khác nhau và được thực hiện trong một thời gian nhất định nên Trường Đại học Luật, Đại học Huế lựa chọn hình thức tư vấn nhóm, là hình thức tư vấn cho nhóm đối tượng có cùng vấn đề pháp lý giống nhau thông qua việc sàng lọc các câu hỏi, sau đó cán bộ tư vấn sẽ nghiên cứu và giải đáp các thắc mắc của phạm nhân. Quy trình này gồm các bước sau:

Bước một, khảo sát điều tra nhu cầu phạm nhân thông qua phiếu điều tra, trước khi lên kế hoạch hoạt động tư vấn tại trại giam, Trường Đại học Luật, Đại học Huế cử đoàn công tác đi tiên trạm khảo sát nhu cầu pháp luật của phạm nhân tại các phân trại, qua đó nắm bắt các nhu cầu cấp thiết, cần quan tâm của các phạm nhân.

Bước hai, phát phiếu tư vấn cho số lượng phạm nhân được trại giam triệu tập trong chương trình giáo dục pháp luật (thông thường có khoảng 150 - 200 phạm nhân), bước này được thực hiện trước khi buổi giáo dục pháp luật bắt đầu, các phạm nhân sẽ điền thông tin và ghi các câu hỏi liên quan đến vấn đề pháp lý gặp phải, sau đó cán bộ tư vấn sẽ thu các câu hỏi và tiến hành sàng lọc.

Bước ba, thu nhận phiếu tư vấn và sàng lọc các câu hỏi liên quan đến nội dung được pháp luật cho phép tư vấn, các câu hỏi trùng lặp nội dung, bước này nên lường trước các câu hỏi của phạm nhân liên quan đến các vấn đề nhạy cảm, không đúng chủ đề, nằm ngoài khả năng tư vấn của cộng tác viên.

Bước bốn, nghiên cứu, phân tích, làm rõ các vấn đề liên quan tới câu hỏi của phạm nhân, bước này cần chú ý tới phạm vi rộng của các câu hỏi. Vì vậy, cần thiết phải chuẩn bị các tài liệu liên quan để có thể giải đáp các thắc mắc của một cách đầy đủ nhất.

Bước năm, hướng dẫn, giải đáp các câu hỏi pháp luật của phạm nhân, đây là bước cuối cùng, và là kết quả của tiến trình tư vấn cho phạm nhân, bước này cần tư vấn viên có kinh nghiệm, am hiểu nhiều lĩnh vực pháp lý, có khả năng giải đáp các thắc mắc, phản hồi nếu phạm nhân chưa hài lòng.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Quốc hội (1999), *Bộ luật Hình sự của nước Cộng hòa XHCN Việt Nam*, Hà Nội.
2. Quốc hội (2010), *Luật Thi hành án Hình sự của nước Cộng hòa XHCN Việt Nam*, Hà Nội.

3. Quốc hội (2012), *Luật Phổ biến, giáo dục pháp luật cho phạm nhân 2012*, Hà Nội.
4. Quốc hội (2006), *Luật Luật sư 2006 sửa đổi, bổ sung 2012*, Hà Nội.
5. Chính phủ (2011), *Nghị định 117/2011/NĐ-CP ngày 15/12/2011 của Chính phủ quy định về tổ chức quản lý phạm nhân và chế độ ăn, mặc ở, sinh hoạt, chăm sóc y tế*, Hà Nội.
6. Chính phủ (2015), *Nghị định 90/2015/NĐ-CP ngày 13/10/2015 của Chính phủ về sửa đổi bổ sung một số điều của Nghị định số 117/2011/NĐ-CP ngày 15/12/2011 quy định về tổ chức quản lý phạm nhân và chế độ ăn, mặc ở, sinh hoạt, chăm sóc y tế*, Hà Nội.
7. Chính phủ (2008), *Nghị định 77/2008/NĐ-CP ngày 16/7/2008 của Chính phủ quy về tư vấn pháp luật*, Hà Nội.
8. Bộ Tư pháp (2010), *Thông tư số 01/2010/TT-BTP của Bộ tư pháp quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Nghị định 77/2008/NĐ-CP ngày 16/7/2008*, Hà Nội.
9. Bộ Công an, Bộ Quốc phòng, Bộ Tư pháp, Bộ giáo dục và Đào tạo (2012) *Thông tư liên tịch số 02/2012/TTLT-BCA-BQP-BTP-BGDĐT ngày 6/2/2012 hướng dẫn việc tổ chức dạy văn hóa, giáo dục pháp luật, giáo dục công dân, phổ biến thông tin thời sự, chính sách và thực hiện chế độ sinh hoạt, giải trí cho phạm nhân*, Hà Nội.
10. Bộ Công an (2013), *Thông tư số 39/2013/TT-BCA ngày 10/5/2013 của Bộ Công an quy định về giáo dục và tư vấn cho phạm nhân sắp chấp hành xong án phạt tù*, Hà Nội.
11. Trại giam Bình Điền - Tổng cục VIII - Bộ Công an (2015), *Báo cáo tổng kết và chương trình, nhiệm vụ năm 2016*, Bình Điền - Thừa Thiên Huế.